

inesesizabil **prin minte**“ [*κατά νοῦν ληπτός ἀλήπτως*], făcându-i-se „văzut în mod nevăzut / și avut în mod neavut“ (*Imnul 23, 74-79*)¹⁶¹. În termeni paradoxali, Sfântul Simeon evidențiază rolul minții umane în cunoașterea și vederea lui Dumnezeu prin descoperirea Sa, într-un mod particular, marcat de sublimul întâlnirii cu El.

Condiția cunoașterii lui Dumnezeu este, pentru Sfântul Simeon, cunoașterea creației „prin rațiune, ca rațională, prin **minte**, în chip înțelegător, [*ἐν λόγῳ οἷα λογικός, ἐν νοῦ νοερῶς δέ*] / contemplând-o **înțelegător prin simțirea minții**“ [*καί ἐν αἰσθήσει νοερᾷ νοερῶς κατοπτρεύων*];¹⁶². Cunoașterea creației „ἐν νοῦ νοερῶς“ și a contemplării ei „ἐν αἰσθήσει νοερᾷ νοερῶς“ pun în lumină funcțiile gnoseologică și contemplativă a minții, care o percepe inteligibil, și prin înțelegerea ei urcă la cunoașterea Creatorului ei.

În *Imnul 47* Sfântul Simeon Îl roagă pe Dumnezeu-Cuvântul să-i ofere harul de a-L vedea continuu oglindit [*ἐνοπτρίζεσθαι*] în lumina slavei Lui și să înțeleagă frumusețea Sa [*καί κάλλος τό ἀμήχανον καλῶς κατανοεῖν σου*] cu totul neînțeleasă [*ἀκατανόητον παντάπασιν*], uimește peste măsura mintea sa, scoate din sine cugețele [*ὑπερεκπλήττει μου τόν νοῦν, ἐξιστᾷ μου τάς φρένας*] și aprinde în inima sa focul dragoste [*καί πῦρ ἐν τῇ καρδίᾳ μου σῆς ἀγάπης ἀνάπτει*]¹⁶³.

Versurile Sfântului Simeon redau, în limitele cuvintelor alese, efectele frumuseții dumnezeiești a Logosului întrupat asupra minții și ini-

161. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, XXIII. *Περὶ τῆς ἀκαταλήπτου καὶ ἀπεριγράπτου θεότητος ἀκριβῆς θεολογία, ...*, *Hymnes* 16-40, Tome II, SC 174, p. 194; trad. rom., *Imnul 23*, în *Imnele iubirii dumnezeiești*, p. 241; Ilarion ALFEYEV, *Sfântul Simeon Noul Teolog și tradiția ortodoxă*, p. 222.

162. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, XXXII, *Ὅτι οἱ ἐνδοξοὶ τῆς γῆς ...*, *Hymnes* 16-40, SC 174, p. 404/ 405; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Imnul 32*, în vol. *Imnele iubirii dumnezeiești*, p. 360.

163. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, XLVII, *Περὶ νοητοῦ παραδείσου τηλαυγῆς θεωρία, καὶ περὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ξύλου ζωῆς*, SC 196, *Hymnes* 41-58, p. 124; În traducerea românească lipsește, expresia „în inima mea“ din ultimul vers, cf. SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Imnul 47: Tâlcuire pătrunzătoare a raiului spiritual; și despre pomul vieții din el*, în vol. *Imnele iubirii dumnezeiești: „Și aprinde în mine focul iubirii Tale“*, p. 475; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Erosurile imnelor dumnezeiești* în vol. *Imne, Epistole și Capitole. Scrieri III*, p. 250.

mii sale. Verbul *κατα - νοεῖν*¹⁶⁴ semnifică lucrarea minții de percepere și hrănire duhovnicească cu frumusețea dumnezeiască a Fiului lui Dumnezeu, iar adjectivul *ἀ-κατανόητος, ον* [*neînțelept*], fără a invalida rugămintea sfântului, arată limitele înțelegerii ei de către mintea umană creată. Arta paradoxului este utilizată de Sfântul Simeon în formulări în care dorește să exprime întâlnirea sa cu Dumnezeu și cu lucrările Sale necreate revărsate asupra lui. Verbul *ὑπερ-εκπλήσσω / -ττω*¹⁶⁵ indică uimirea nemăsurată pe care mintea sa o resimte la întâlnirea cu puterea mai presus de firea umană a revelării frumuseții dumnezeiești, care are efecte directe și asupra cugetelor lui. Prezența în același vers a substantivelor *νοῦς*, la singular, și *φρέν*, la plural, indică o înțelegere diferențiată a semnificațiilor lor.

Frumusețea dumnezeiască nu are efecte doar asupra minții, ci și asupra inimii. Prin ea Domnul Hristos schimbă mintea și inima. Mintea este copleșită de splendoarea descoperirii dumnezeiești, iar inima este covârșită de dragostea ei nepământească. Menționând efectele frumuseții Fiului lui Dumnezeu asupra minții și inimii, Sfântul Simeon arată că ele au proprietatea de a o recepta diferențiat și de a-și modifica simțirile pe care omul le trăiește în mod personal. Sfântul Simeon nu vorbește de o comunicare dintre minte și inimă, însă evidențiază capacitatea lor de a recepta însușiri sau lucrări dumnezeiești în cadrul trăirilor duhovnicești.

Sfântul Simeon evidențiază natura percepției teologice a omului prin referința la structura lui duală. Întrucât structural poartă în firea sa componenta inteligibilă, prin datul minții (*νοῦς*) are capacitatea de a înțelege realități nesesizate senzorial și de a a-și „sesiza insesizabil” Creatorul.

Metaforele anatomice indică în mod expresiv însușirea senzitivă a minții și percepțiile ei sensibile și inteligibile.

1). Omul mintal (*νοερῷ ἀνθρώπῳ*) este o metaforă a minții, care împreună cu rațiunea (*τῷ λογισμῷ*) poate primi „simțirea slavei duhovnicești” (*πνευματικῆς δόξης αἴσθησιν*) numai dacă îmbracă chipul Dom-

164. A. BAILLY, *Le Grand Bailly, Dictionnaire Grec – Français: κατα - νοεῖω*, se mettre dans l'esprit d'où comprendre, p. 1044.

165. A. BAILLY, *Le Grand Bailly, Dictionnaire Grec – Français: étonner outre mesure; être frappé, au delà de toute expression, de surprise ou de stupeur*, p. 2003.

nului nostru Iisus Hristos (τὴν εἰκόνα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ). În caz contrar, omul rămâne doar la nivelul biologic de viață¹⁶⁶.

2). „Ochii minții” (νοεροῖς ὀφθαλμοῖς). Expresia „ochii minții”, întâlnită de timpuriu în literatura patristică¹⁶⁷, exprimă capacitatea minții umane de a recepta lumina spirituală și funcția ei optică, prin care dobândește aptitudinea de a percepe lumea sensibilă și realitățile dumnezeiești. Ochiul fizic este un simbol al minții, care este văzută ca un ochi interior responsabil de contemplarea luminii dumnezeiești¹⁶⁸. Mintea curată privește și recunoaște cu „ochii” ei (βλέψαι τοῖς νοεροῖς ὀφθαλμοῖς καὶ ἐπιγινῶναι) frumusețea omului (καλῶς ἑαυτὸν) creat de Dumnezeu și învață din analogia chipului dumnezeiesc cu Sfânta Treime egalitatea elementelor lui după modelul egalității Persoanelor dumnezeiești¹⁶⁹.

Expresia τοῖς νοεροῖς ὁρᾷς ὁμᾶσι (vezi cu ochii mintali)¹⁷⁰ utilizată în contextul explicării modului spiritual în care se percepe Trupul îndumnezeit al Domnului nostru Iisus Hristos, arată că realitatea dumnezeiască a Tainei Sfintei Euharistii se percepe cu simțurile duhovnicești. În această situație, Sfântul Simeon se referă la puterea minții umane de a înțelege realismul euharistic.

Cu ochii mintali (νοεροῖς ὀφθαλμοῖς) omul vede „înțelegând” (κατανοοῦντες) „Lumina simplă a Dumnezeirii” cu care sufletul se

166. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Κεφάλαια πρακτικὰ καὶ θεολογικὰ ρ', νγ', CHAPITRES THÉOLOGIQUES, GNOSTIQUES ET PRATIQUES*, SC 51, p. 54; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Una sută capete făptuitoare și de Dumnezeu cuvântătoare (practice și teologice)*, 53, *Cele 225 de capete teologice și practice*, în *Filocalia*, vol. VI, p. 31.

167. G. W. LAMPE, D. D., *A Patristic Greek Lexicon*, p. 916.

168. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Catéchèse XXXIII, CATÉCHÈSES 23-34. ACTION DE GRÂCE 1-2*, SC 113, Tome III, p. 252; trad. rom., *Cateheza 33, Cateheze, Scieri II*, pp. 339-340; ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον ΚΔ', Ἀλφαβητικὰ Κεφάλαια*, σ. 340-342; trad. rom., *Cuvântul 24, în 24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 198.

169. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ, Καὶ κατὰ τῶν ἐπιχειρούντων θεολογεῖν ἄνευ Πνεύματος*, *Traitées Théologiques et Éthiques*, SC 122, p. 142; trad. rom., *Al doilea discurs teologic. Împotriva celor ce încearcă să teologhisească fără Duhul*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scieri I, p. 95.

170. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *ΒΙΒΛΟΣ ΤΩΝ ΗΘΙΚΩΝ, ΛΟΓΟΣ Γ'*, *Traitées Théologiques et Éthiques*, SC 122, p. 428; trad. rom., *Discursul 3, Cartea discursurilor etice*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scieri I, p. 212.

hrănește, de a cărei frumusețe și dulceață nu se satură niciodată¹⁷¹. Din trăirea personală, Sfântul Simeon declară că, primind luminările dumnezeiești (ἐλλάμψεις) ale Mântuitorului Hristos, a Cărui față (πρόσωπόν) o contemplă, „ochii“ săi „mentali“ sunt luminați în Duhul (λαμπόμενος ἐν πνεύματι **νοερούς ὀφθαλμούς μου**.)¹⁷².

Vederea minții se exercită pe fondul curăției lăuntrice. În sens contrar, ea devine ineficace. Ochii minții sufletului (νοεροῖς τῆς ψυχῆς αὐτῶν ὀφθαλμοῖς) nu-L văd pe Duhul Sfânt, atâta timp cât este „în-văluit și acoperit de întunericul patimilor“ (ὑπό δέ τοῦ σκοτὸς τῶν παθῶν)¹⁷³. Descoperirea (Ἀποκαλύπτων) „ochilor minții“ (νοερούς ὀφθαλμούς) este o lucrare a lui Dumnezeu, Care îi revelează celui în care sălășluiește taine teologice copleșitoare pentru înțelegerea sa¹⁷⁴.

Expresia „ochii minții“ se mai găsește într-un context în care Sfântul Simeon explică baza duhovnicească a hermeneuticii scripturistice și a aplicării ei în viața personală. El consideră că prin deschiderea chivotului Evangheliei lui Hristos, adică „prin descoperirea «ochilor minții» (διὰ τῆς ἀποκαλύψεως τῶν νοερῶν ὀφθαλμῶν) și vederea (τῆς θέας) celor ascunse în dumnezeiasca Scriptură“ pot fi ascultate și împlinite poruncile dumnezeiești, care la rândul lor conduc la dobândirea „minții lui Hristos“ și a altor taine inexprimabile¹⁷⁵. Mintea umană înduhovnicită poate vedea tainele dumnezeiești revelate, dar poate atinge și măsura cea mai înaltă, în conlucrare cu Dumnezeu.

171. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, Λογος Δ', *Traité Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 70; trad. rom., *Discursul 4*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 243.

172. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, XXXII, *Ὅτι οἱ ἐνδοχοὶ τῆς γῆς ...*, *Hymnes* 16-40, SC 174, p. 402/ 403; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Imnul 32*, în vol. *Imnele iubirii dumnezeiești*, p. 359; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Erosurile imnelor dumnezeiești*, p. 196.

173. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, Λογος Ι', *Traité Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 254; trad. rom., *Discursul 10*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 342.

174. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Catéchèse XIV*, SC 104, p. 216; trad.rom., *Cateheza 7, Cateheze*, Scrieri II, p. 181.

175. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Catéchèse XXIV*, *CATÉCHÈSES 23-34. ACTION DE GRÂCE 1-2*, SC 113, Tome III, p. 40; trad. rom., *Cateheza 24, Cateheze*, Scrieri II, p. 259.

Luminarea sufletului și a minții (φωτισμοῦ ψυχῆς καὶ νοός) nu pot fi percepute de cei care sunt „întunecați la ochii inimii” (σκοτιζόμενοι τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς καρδίας)¹⁷⁶. Însă „ochii minții” pot fi curățiți prin prezența lui Dumnezeu (τῶν νοερῶν ὀφθαλμῶν ἀπεκάθηρας)¹⁷⁷, Care le reînnoiește capacitatea de receptare spirituală. Pe lângă *ochii minții*, Sfântul Simeon menționează și *ochii inimii*, care reprezintă încă o pereche de ochi lăuntrici de care omul dispune pentru a percepe realitățile spirituale. Ca și în cazul minții, senzorii spirituali ai inimii au nevoie de luminare pentru a sesiza lumina de care se împărtășește mintea umană. Vederea lăuntrică este un rezultat al împărtășirii datului natural, de origine dumnezeiească, al omului, din sursa suprafirească a luminării lui.

Schimbarea minții (μετανοία) către Dumnezeu redă „ochilor minții” vederea Lui (ὁρᾷ αὐτόν νοεροῖς ὀφθαλμοῖς καθαρῶς)¹⁷⁸. Această constatare exprimă, de fapt, însănătoșirea minții datorită reactivării prin asceză și curăție, a funcției ei spirituale, optice.

La singular, această expresie desemnează aceeași realitate: funcția spirituală de a vedea a minții umane. În *Imnul* 38 Sfântul Simeon declară că „ochiul minții” (τόν τοῦ νοός ὀφθαλμόν) se dobândește ascetic și folosește, ca pe două instrumente, ochii fizici în contemplarea „celor spirituale” (τά νοητά)¹⁷⁹.

Cei care văd cu mintea, în rugăciune, lumina lui Hristos, și vorbesc cu ea, sunt lăudați de Sfântul Simeon ca fiind fericiți, deoarece se aseamănă cu îngerii:

„Fericiți cei care având pururea deschis *ochiul minții* (τό νοερόν ὄμμα) în orice rugăciune (ἐν πάσῃ εὐχῇ) văd Lumina (τό φῶς καθορώντες) și

176. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον ΚΑ΄ Ἀλφαβητικὰ Κεφάλαια*, σ. 284; trad. rom., *Cuvântul* 21, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 170.

177. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Catéchèse XXXV, CATÉCHÈSES 23-34. ACTION DE GRÂCE 1-2, SC 113*, Tome III, p. 320; trad.rom., *Cateheza 35, Cateheze, Scrieri* II, p. 365.

178. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Λογος ΙΓ΄, Traités Théologiques et Éthiques, SC 129*, p. 416; trad. rom., *Discursul* 13, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 388.

179. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, XXXVIII, *Περὶ θεολογίας καὶ ὅτι ὁ νοῦς τῆς ὕλης τῶν παθῶν καθὼς καθαρθεὶς αὐλῶς τὸν αἶνον καὶ ἀόρατον καθορᾷ*, *Hymnes 16-40, SC 174*, p. 472; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Imnul* 38, în vol. *Imnele iubirii dumnezeiești*, p. 397.

vorbesc cu (συλλαλοῦντες αὐτῷ) Ea gură către gură, că aceștia s-au făcut și se vor face deopotrivă cinstiți cu îngerii și chiar - deși lucrul e îndrăzneț - mai presus de îngerii; (...)”¹⁸⁰.

A avea „pururea” mintea deschisă în „orice” rugăciunea semnifică o stare de neîncetată atenție a minții la convorbirea cu Dumnezeu. Vorbirea cu Lumina pe care o văd cu mintea cei ce se roagă este indicul că Ea este Hristos.

Expresiile corelative: τῆς διανοίας ὀφθαλμῷ¹⁸¹ (ochiul cugetării), ὀφθαλμοῦς τῆς διανοίας¹⁸² (ochii cugetării), τὸν ὀφθαλμόν [...] τῆς σῆς διανοίας (ochiul cugetării tale)¹⁸³, τῆς διανοίας ὄμμα (ochiul cugetării)¹⁸⁴, exprimă activitatea de gândire și înțelegere a minții și sunt întrebuințate în contexte dogmatice și spirituale. Expresia ὄμματι διανοίας (ochiul cugetării) corelată cu ψυχῇ τοὺς ὀφθαλμοῦς (ochii sufletului)¹⁸⁵ indică lucrările de percepție ale minții și sufletului pe care autorul nu dorește să le îndrepte către lucrurile create, ci numai către Dumnezeu, pe care vrea să-L vadă.

180. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, Λογος Ι', *Traité Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 320; trad. rom., *Discursul 10*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 347.

181. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, Βίβλος τῶν ἡθικῶν, Λογος Ι', *Traité Théologiques et Éthiques*, SC 122, p. 420; trad. rom., *Discursul 3, Cartea discursurilor etice*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 209.

182. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, Τοῦ αὐτοῦ ἕτερα κεφάλαια θεολογικά καὶ πρακτικά π', ὅς', *CHAPITRES THÉOLOGIQUES, GNOSTIQUES ET PRATIQUES*, SC 51, p. 104; trad. rom., *Ale aceluiași, una sută capete de Dumnezeu cuvântătoare și făptuitoare (teologice și practice)*, 76., *Cele 225 de capete teologice și practice*, în *Filocalia*, vol. VI, p. 86.

183. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Catéchèse XVIII*, SC 104, p. 292; trad. rom., *Cateheza 18, Cateheze*, Scrieri II, p. 211.

184. Louis Neyrand traduce expresia prin „l'œil de la pensée”, cf. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, XXVII. Ὅποῖον δεῖ εἶναι τὸν μοναχόν ..., *HYMNES 16-40*, Tome II, SC 174, p. 289. Părintele Dumitru Stăniloae traduce expresie prin „ochiul înțelegerii”, cf. *Imnul 27*, în *Imnele iubirii dumnezeiești* (București, 2017), p. 293; Diac. Ioan I. Ică jr, prin „ochiul minții”, cf., *Id. Erosurile imnelor dumnezeiești* în vol. *Imne, Epistole și Capitole. Scrieri III* (Sibiu, 2002), p. 170.

185. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, XXII. Εὐχαριστία σύν θεολογία καὶ περὶ ᾧ ἡ θεία χάρις τοῦ Πνεύματος διὰ τῶν ἐνεργειῶν ὠνόμασται, *HYMNES 16-40*, Tome II, SC 174, p. 178; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Imnul 22*, în *Imnele iubirii dumnezeiești*, p. 231.

3). „Gura minții” (στόματι τοῦ νοός) este o metaforă care exprimă capacitatea minții de a fi hrănită de către Dumnezeu (ὡς φωτεινῆς μαζός τῷ τοῦ νοός αὐτῶν στόματι), pornind de la exemplul alăptării (cf. 1 Co 3:1-2)¹⁸⁶.

Ce anume a favorizat construirea acestei metafore? Putem identifica o premiză a acestei expresii în relația pe care Sfântul Simeon o stabilește între mintea umană și gură, în sens biologic, prin care Dumnezeu este lăudat prin cântare (Χρῇ τοίνυν χάλλειν τὸν νοῦν Θεῷ διὰ στοματος), cf. *Cuvântul* 12)¹⁸⁷. Exprimarea minții nevăzute prin gura materială în actul lăudării lui Dumnezeu a condus la înțelegerea minții umane ca vehicul spiritual al gândurilor, ideilor și simțirilor teologice.

Expresia „gura duhovnicească a minții sufletului” (πνευματικῷ τῷ τοῦ νοός καὶ τῆς ψυχῆς αὐτῶν στόματι)¹⁸⁸ exprimă capacitatea minții de a se hrăni spiritual, prin ea hrănindu-se și sufletul cu care este unită. Hrănirea minții cu lumina dumnezeiască este exemplar formulată într-o „fericire” mistică, ce poate fi înțeleasă și ca un deziderat al vieții în Hristos:

„Fericiți cei ce gustă în tot ceasul lumina Sa negrăită în gura minții (τῷ στόματι τοῦ νοός) lor, pentru că aceștia vor umbla cuviincios ca în plină zi [Rm 13:13] și-și vor petrece tot timpul în veselie (εὐφροσύνη)”¹⁸⁹.

Expresia „gura minții” semnifică însușirea minții de a primi și procesa gândurile dumnezeiești revelate, pentru a fi traduse în comportamentul cotidian.

În *Imnul* 46 Sfântul Simeon Îl roagă pe Mântuitorul Iisus Hristos să „picure untdelemnul harului” Său și să ungă „rănile” sale, să-i ușureze

186. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Λογος Δ', Traités Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 26-28; trad. rom., *Discursul* 4, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 226-227.

187. ΑΓΙΟΝ ΣΥΜΕΩΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Κεφάλαιον ΙΒ', Ἀλφαβητικὰ Κεφάλαια*, σ. 174; trad. rom., *Cuvântul* 12, în *24 de cuvinte despre viața duhovnicească*, p. 109.

188. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Λογος Δ', Traités Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 70; trad. rom., *Discursul* 4, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 243.

189. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Λογος Ι', Traités Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 316; trad. rom., *Discursul* 10, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 346.

„ulcerațiile“, să-l facă „întreg, deplin sănătos ca înainte“¹⁹⁰. Din starea de sănătate duhovnicească, de curăție și virtute decurgeau stări și trăiri lăuntrice de mare intensitate:

„De aici, multa mângâiere a lacrimilor de fiecare zi,
de aici, bucuria în inima mea (έν τῇ ἐμῇ καρδίᾳ),
care țâșnea ca un izvor și curgea neîncetat,
pârâu de miere și băutură a veseliei,
ce se întorcea neconținut în gura minții mele
(έν στόματι νοός μου)“¹⁹¹.

În acest context expresia **έν στόματι νοός μου** semnifică capacitatea minții umane de a se împărtăși din stările duhovnicești ale inimii alimentate de har dumnezeiesc, curăție și virtute. Se observă în această mărturisire personală legătura dintre *inimă* și *mințe*, ambele fiind receptori spirituali ai harului, cu precizarea că fluxul de bucurie (ἡ ἀγαλλίασις) și veselie (εὐφροσύνη) pornește din inimă și se transmite apoi minții.

Într-un context în care explică modul în care cei care se împărtășesc cu Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos se unesc real cu El, Sfântul Simeon evidențiază rolul minții în cadrul Sfintei Taine a Euharistiei. Pentru a arăta participarea totală a minții umane, introduce în explicația sa doi termeni simbolici („ochiul și gura minții“ / τῷ νοερῷ ὀμῃ καὶ στόματι)¹⁹², care desemnează funcțiile ei spirituale.

4). „Mâinile minții“ este o expresie întâlnită în contexte care evidențiază însușirea minții umane de a fi călăuzită duhovnicește, de a cerceta și de a experimenta prezența lui Dumnezeu. În *Cuvântarea* 36, de mulțumire pentru binefacerile primite de la Dumnezeu, Sfântul Simeon Îi mulțumește pentru iubirea și mila Sa arătate lui, atunci când

190. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, XLVI, *Ἐξομολόγησις εὐχῆς συνημμένη (...)*, SC 196, *Hymnes* 41-58, p. 114; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Imnul* 46: *Mărturisire împreună cu rugăciunea*; (...), în vol. *Imnele iubirii dumnezeiești*, p. 470.

191. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, XLVI, *Ἐξομολόγησις εὐχῆς συνημμένη (...)*, SC 196, *Hymnes* 41-58, p. 116; SFÂNTUL SIMEON NOUL TEOLOG, *Imnul* 46: *Mărturisire împreună cu rugăciunea*; (...), în vol. *Imnele iubirii dumnezeiești*, p. 470.

192. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Λογος ΙΔ'*, *Traitées Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 438; trad. rom., *Discursul* 14, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 397.

se afla într-o stare de decădere spirituală și i-a trimis ca povățuitor un părinte înduhovnicit, care l-a ajutat să depășească momentele dificile. Despre părintele duhovnicesc trimis de Dumnezeu, Sfântul Simeon declară că felul în care l-a călăuzit a fost decisiv în descoperirea „izvoarelor de ape curățitoare”:

„Căci dacă acela n-ar fi ținut mâna mea și nu m-ar fi oprit la izvor și n-ar fi călăuzit **măinile minții** mele (*τάς χεῖρας ὠδήγησέ μου τοῦ νοός*), n-aș fi putut vreodată găsi țâsnirea apei”¹⁹³.

Expresia *τάς χεῖρας μου τοῦ νοός* (*măinile minții mele*) semnifică disponibilitatea naturală a minții umane de a fi educată, pentru ca omul să se împlinească spiritual.

„Măinile minții” (*νοεραῖς χερσίν*) reprezintă, literar, însușirea minții de a proiecta și crea imagini. Sfântul Simeon folosește această expresie într-un context în care dezaprobă cunoașterea virtuală, autoimaginată a lui Dumnezeu, care contravine celei reale, în care El Se descoperă minții curățite, smerite și ascultătoare de El.

„Nu încerca nici să-L ții cu **măinile minții** (*νοεραῖς χερσίν*); căci este de necuprins, și cu cât vei îndrăzni să-L pipăi sau îți vei închipui că-L ții pe El, nu vei avea înăuntrul nimic, ci de îndată va pieri cu totul de la tine și mult te vei căi și vei plânge, zdrobindu-te pe tine însuși și lovindu-te, și nu vei avea cu adevărat nici un folos”¹⁹⁴.

În acest context expresia *νοεραῖς χερσίν* reliefează limitele minții în cunoașterea materială a lui Dumnezeu, ale cărei efecte nu hrănesc mintea umană, ci, dimpotrivă, îi provoacă stări de suferință apăsătoare.

O expresie completă a simțirii duhovnicești a minții umane este utilizată în cadrul recomandărilor adresate celui ce se liniștește. Sfântul Simeon introduce, ca paradigmă spirituală, empirică, referința la vederea lui Iisus de către ucenici, în ziua Învierii Lui. Sfântul Apostol Toma este substituit de isihastul chemat la privirea și pipăirea Domnului „cu măinile minții” (*ταῖς νοεραῖς χερσίν τοῦ νοός*) și cu simțirile

193. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Catéchèse XXXVI, CATÉCHÈSES* 23-34. ACTION DE GRÂCE 1-2, SC 113, Tome III, p. 336; trad. rom., *Cateheza 36, Cateheze, Scrieri II*, p. 371.

194. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIEEN, *Λογος ΙΑ', Traités Théologiques et Éthiques*, SC 129, p. 344; trad. rom., *Discursul 11*, în vol. *Discursuri teologice și etice, Scrieri I*, p. 357.

sufletului ca să vadă dacă Acela este Dumnezeu Cel peste toate¹⁹⁵. Expresia *νοεραῖς χερσὶ*, utilizată în această variantă simplificată și în alte contexte, este întărită cu termenul țintă, *νοῦς*, deoarece îi definește în activitatea spirituală.

5). „Fața minții”. Fața (*τό πρόσωπόν*), ca termen de comparație pentru *mintea*, este un simbol care exprimă atenția și privirea minții umane. Comparația este utilizată de Sfântul Simeon într-un context în care explică atitudinile minții umane în relație cu Dumnezeu: eliberarea de orice gând incompatibil cu trăirea spirituală și liniștirea în prezența lui Dumnezeu cu Care Se întâlnește în interioritatea sa și întoarcerea (*νοῦν στρέψας ἄλλοθεν*) în altă parte, echivalentă cu disprețuirea Lui, având ca efect ieșirea din starea duhovnicească. Întoarcerea „feței”, identificată cu *mintea* este echivalată cu a-I întoarce lui Dumnezeu spatele¹⁹⁶. Asocierea *față* – *mintea* [*πρόσωπόν* – *νοῦς*] exprimă importanța minții în viața umană, în plan sufletesc, comparativ cu importanța pe care fața o are în plan trupesc.

Realizările minții umane. Realizările minții umane în relație cu Dumnezeu și formele pe care le ia în absența cultivării ei sunt mărturii despre varietate manifestărilor ei, prin care fie își sporește capacitatea în raport cu sursa existenței umane, fie o diminuează. Numeroase texte surprind aceste realizări ale minții umane, care pot fi formulate astfel:

1). În raport cu Dumnezeu, mintea umană ajunge la următoarele forme și stări: interiorizare, sănătate, golire de înțeleșuri neduhovnicești, netulburare (liniștire), stăpânirea peste patimi, slujirea, simplitatea, luminarea, extazul, vederea duhovnicească, deschiderea, înălțarea prin har, sfințirea și îndumnezeirea.

2). În manifestările ei neduhovnicești, mintea cunoaște următoarele stări: însingurarea și depărtarea de Dumnezeu, împătimirea, mândria, ușurătatea, lipsirea de libertate (captivitatea și constrângere-

195. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Λογος ΙΕ'*, *Traité Théologique et Éthique*, SC 129, p. 450; trad. rom., *Discursul 15*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 403.

196. SYMÉON LE NOUVEAU THÉOLOGIE, *Λογος ΙΑ'*, *Traité Théologique et Éthique*, SC 129, p. 350; trad. rom., *Discursul 11*, în vol. *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, p. 360.

rea), tulburarea, întunecarea, nevederea, nerodirea, golirea, moartea și absența (nelucrarea) ei.

Mintea umană, datorită însușirii schimbabilității, poate reveni de la stările negative la cele conforme naturii ei, prin efortul de întoarcere a direcției vieții, exprimat prin „metanoia” (*μετανοία*)¹⁹⁷, termen grecesc, care aparține familiei lexicale a minții (*νοῦς*), are o mare recurență în tradiția patristică greacă și în scrierile Sfântului Simeon Noul Teolog. Metanoia are forța spirituală de vindecare și recentrare a omului către Dumnezeu, deoarece prin ea se manifestă puterea și ajutorul dumnezeiesc. Prin ea se regenerează atât sufletul, cât și mintea și simțurile afectate, redevinând apte pentru lucrarea duhovnicească.

Concluzie: Reflecțiile Sfântului Simeon Noul Teolog despre mintea umană ne ajută să înțelegem natura, însușirile și lucrările ei pentru a ne cunoaște mai bine ca persoane create din iubirea și voința Sfintei Treimi.

197. G. W. LAMPE, D. D., *A Patristic Greek Lexicon*, pp. 855-858.